

53. Чеботов К. Рай для художника / К. Чеботов // Главное. — 2011. — 2 июля. — С. 5.
54. Чистилин В. Благодарность за красоту. Харьковские краеведы установят доску на доме, где жила Зинаида Серебрякова / В. Чистилин // Главное. — 2011. — 4 июня. — С. 5.
55. Фёдоров О. Дворики на Ольминского / О. Фёдоров, С. Ярошенко // Время. — 2011. — 8 дек.
56. Хусточка М. «Харьковские дворики» – из настоящего в будущее / М. Хусточка // [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://ruskline.ru/monitoring_smi/2011/06/01/harkovskie_dvoriki_iz_nastoyawego_v_buduwee/. — Название с экрана.
57. Юр'єва І. Відкривачі таємниць харківських двориків / І. Юр'єва // Слобідський край. — 2011. — 25 січ. — С. 10.
58. Яковец Е. Любит музей / Е. Яковец // Харьковские известия. — 2011. — 19 мая.
59. Яшина Т. «Харьковские дворики» / Т. Яшина // Губерния. — 2011. — Июль. — С. 38.

О. П. Хасецький

Формування музейних колекцій Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Збирання та систематизація музейних колекцій Миколаївського національного університету (МНУ) імені В. О. Сухомлинського є невід'ємною складовою розвитку навчального закладу, що веде свою історію від заснованого в 1913 р. Миколаївського учительського інституту. У цьому повідомленні поставлено за мету висвітлити основні етапи та особливості формування, структуру та зміст колекцій університетських музеїв і визначити можливі шляхи підвищення їх ролі в розвитку університету.

Перша спроба створення в навчальному закладі музею, який мав науково-педагогічного профіль, була здійснена всередині 20-х років ХХ ст. У 1925 р. штат музею Миколаївського інституту народної освіти складався з трьох працівників. На базі музею проводились екскурсії, лабораторні заняття, читались лекції, працював гурток радіолюбителів. Музей відвідували не лише студенти, а й робітники, червоноармійці, учні місцевих шкіл [1]. Із закінченням «золотого десятиріччя» в розвитку краєзнавства та музейної

справи припинив свою діяльність і зазначений музей. Долю його колекцій простежити поки що не вдалося.

Тривалий час навчальний заклад не мав музеїв, хоча в його структурних підрозділах накопичувались та зберігались, без належної систематизації та інвентаризації, різноманітні предмети, які відображали історію навчального закладу, особливості навчально-виховного процесу, діяльність викладачів, студентське життя тощо. Внаслідок відсутності належних умов зберігання, під час численних реорганізацій, переїздів та ремонтів більшість цих предметів було втрачено. Лише деякі з них завдяки небайдужим до історичних традицій навчального закладу викладачам були збережені і з часом склали основу колекцій майбутніх музеїв університету.

З відкриттям в 1976 р. в Миколаївському державному педагогічному інституті (МДПІ) історичного факультету були здійснені перші кроки в напрямку створення невеличкого навчального музею етнографічного профілю. З ініціативи декана історичного факультету І. І. Федькова та завідуючого кафедрою історії СРСР І. С. Павліка групою студентів під керівництвом викладача О. М. Полухіної були зібрані деякі предмети української старовини та оформлений музейний кабінет.

Після переїзду факультету в будівлю на пл. Комунарів, 1 в 1986 р. перевезена колекція стала основою для нового етнографічного музею. Його створено під керівництвом завідуючого кафедрою спеціальних історичних дисциплін І. І. Федькова та викладача О. В. Волос. Зібрані в окремій кімнаті музейні предмети відтворювали інтер'єр селянської хати Півдня України кінця XIX – початку XX ст.

Значну роль у вихованні студентів та залученні їх до краєзнавчої роботи відіграв створений у другій половині 80-х років XX ст. музей історії Миколаївського державного педагогічного інституту. Фундатором та першим громадським директором музею к. і. н. доц. І. С. Павліком (1925–2003) було організовано пошукову роботу з вивчення історії інституту, збирання й обліку музейних предметів, оформлення експозиції в окремому приміщенні, організації на базі музею екскурсійної та інших форм освітньо-масової роботи [2].

Перетворення МДПІ в педагогічний університет, згодом – у класичний університет спричинили необхідність реорганізації його підрозділів та укріплення їх матеріальної та науково-методичної бази. У створеному в 2006 р. на базі історичного факультету Інституті історії та права

за ініціативи відомого археолога д. і. н. проф. В. Н. Станко (1937–2008) було відкрито лабораторію археології та етнології, яка стала центром вивчення та реставрації артефактів, зібраних під час археологічних експедицій. При лабораторії працювала археологічна виставка.

У 2009 р. археологічна та етнографічна колекції Інституту історії та права поповнились матеріалами навчального музею Миколаївського навчально-наукового інституту Одеського національного університету імені І. І. Мечникова після приєднання останнього до Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського за рішенням Міністерства освіти і науки України. Значний внесок у збирання колекції зазначеного музею у свій час зробили викладачі В. І. Друмов та Н. О. Чорна.

Реорганізація Миколаївського педагогічного інституту в університет та надання йому в 2010 р. статусу національного спричинили необхідність реконструкції існуючих музеїв та приведення їх у відповідність із завданнями, які стоять перед університетом класичного типу. Триває розпочата кілька років тому розбудова університетського музейного комплексу, який нині складається з трьох спеціалізованих музеїв – Музею історії університету, Музею археології та етнографії, Музею-лабораторії «Педагогічна освіта Миколаївщини» та кількох позамузейних об'єктів. Загальна кількість музейних предметів наближається до 8 тис., із них біля 10 % представлені в експозиціях.

Основними джерелами формування музейних колекцій є: індивідуальна науково-пошукова робота керівників та активу музеїв; наукові експедиції та виробничі практики; дари та пожертви; участь студентів у формуванні фондів музею.

Колекція Музею історії університету віддзеркалює особливості розвитку навчального закладу від його заснування в 1913 р. до сьогодення. У фондах та експозиції представлені документи, фотографії, наукові праці та нагороди викладачів, а також матеріали, що віддзеркалюють особливості навчально-виховного процесу, студентське життя, місце навчального закладу в культурно-освітніх процесах у різні історичні періоди. Справжньою реліквією музейної колекції є фотографія першого випуску Миколаївського учительського інституту 1916 року.

Слід зазначити, що не всі періоди та аспекти історії університету відображені в музеї однаково повно. З метою ліквідації існуючих

прогалин до сторіччя з дня заснування навчального закладу здійснюється реконструкція Музею історії університету, його колекція поповнюється новими матеріалами.

У 2009 р. при Навчально-науковому інституті історії та права на базі зібраних раніше колекцій створений Музей археології та етнографії (громадський директор – старший викладач К. В. Горбенко). Його фонди та експозиція відображають матеріальну й духовну культуру місцевого населення від доби каменю до пізнього середньовіччя та історію археологічних досліджень на території Миколаївської області, а також етнографічні особливості регіону [3].

Кам'яний вік історії краю представлений в археологічній колекції крем'яними знаряддями праці – різноманітними нуклеусами, відщепами, скребками, які наші давні предки використовували в повсякденному житті.

У музеї присутні пам'ятки багатьох археологічних культур бронзового віку, що існували на території Миколаївщини, зокрема ямної, катакомбної, багатоваликової кераміки, сабатинівської, білозерської. В основному, це керамічні вироби (горщики, миски) з характерними для кожної культури орнаментом та формою. У цьому комплексі особливо вирізняються речі з поселення Розанівка Новобузького району Миколаївської області (сабатинівська культура, XVI–XIII ст. до н. е.): керамічний посуд, вироби з бронзи і каменю. Особливо цікавими є антропоморфні стели та інші кам'яні культові предмети.

В археологічному відділі широко представлені знахідки з городища фінальної бронзи Дикий Сад (XII–X ст. до н. е.), яке розташовувалося на високому березі Інгулу в центральній частині сучасного Миколаєва і було крупним соціально-економічним центром на перехресті важливих торговельних шляхів того часу. В експозиції також представлені керамічний посуд, вироби з бронзи (ножі, кинджали, браслети тощо), кістки та роги, знаряддя праці, елементи кінської зброї, прикраси тощо, кам'яні зернотерки, такалажний інструмент, предмети культу. Про зв'язки місцевого населення з регіоном Балкан свідчить унікальна поховальна урна-оссуарій. Археологічні знахідки вдало доповнює виготовлений членами археологічного гуртка макет житлового приміщення давніх мешканців поселення.

Скіфо-антична доба представлена в музеї знахідками археологів у процесі розкопок городища на о. Березань, Ольвії, скіфських курганних поховань, зокрема, комплексом бронзових виробів (бронзове дзеркало,

різноманітні фібули тощо), керамічних виробів (амфори, чорнолакова та червонолакова кераміка), залізним мечем Ахеменідського типу.

Середньовіччя представлене в музейній колекції керамічними трубками, виробами із заліза (ножиці, ніж, вудила, стремена тощо), різноманітним посудом та іншими знахідками, які відображають перебування на території регіону різних кочових племен, а також слов'янського населення.

Велику зацікавленість виявляють відвідувачі музею до стендів із матеріалами про видатні археологічні пам'ятки Миколаївщини (Анетівку, Дикий Сад, о. Березань, Ольвію та ін.), а також відомих археологів, які досліджували пам'ятки Нижнього Побужжя.

До позамузейних об'єктів археологічного відділу слід віднести розташований у дворі Навчально-наукового інституту історії та права лапідарій, який складається з кількох антропоморфних стел та інших давніх виробів із каменю.

Етнографічний відділ музею відображає особливості традиційно-побутової культури українців. Більшість предметів етнографічної колекції місцевого походження, але представлена українська старовина й інших регіонів України.

В оформленій на основі етнографічної колекції експозиції відтворено фрагмент інтер'єру традиційного українського житла Півдня України кінця XIX – початку XX ст. У червоному куті («божнику») виставлені ікони Ісуса Христа, Діви Марії, Святого Миколая, Великомучениці Варвари. На подіумі – типові для української оселі скриня, ночви, прядка, ступа з товкачем. На стіні – мисник з посудом. Невід'ємною складовою інтер'єру виступають представлені в експозиції предмети народних ремесел та мистецтва – ткацтва, вишивки, гончарства, лозоплетіння тощо [4].

Етнографічна колекція містить також зразки жіночого та чоловічого натільного та плечового одягу кінця XIX – XX ст., знаряддя хліборобської праці, а також вироби народних ремесел. Нещодавно колекція поповнилась сучасними гончарними виробами місцевого народного майстра Сергія Глушка та його учнів – членів гуртка гончарства, що працює при Навчально-науковому Інституті історії та права. Складовою комплексу «Гончарство» є пропоновані увазі відвідувачів позамузейні об'єкти – розміщена в підвалі будівлі майстерня гончаря з повним комплектом обладнання та розташована у дворі Інституту діюча гончарна піч.

Колекція етнографічного відділу включає також знаряддя праці ремісників та майстрів художніх промислів, а також їх вироби. Будівельні матеріали представлені зразками цегли, черепиці, кованих цвяхів та фрагментів художнього ковальства.

Наявні у фондах музею предмети дозволили оформити тематичні вітрини. Наприклад, вітрина «Побут населення України середини ХХ століття» відтворює фрагмент інтер'єру кімнати, який включає типові для даного періоду настінний годинник-«ходики», патефон зі старою платівкою, газову лампу, сімейну фотографію в саморобній рамці, кілька вишитих картин та серветок, газетницю з номером старої газети, шкатулку та вітальну листівку тих часів. Експозицію вітрини органічно доповнює парцелянова статуетка «Перша літера» (виробництво заводу міста Полонне), яка яскраво ілюструє художні смаки значної частини населення України і дозволяє скласти більш повне уявлення про ментальність епохи.

Колекція Музею археології та етнографії постійно поповнюється новими надходженнями. Це дозволяє більш повно відобразити в експозиції та тимчасових виставках особливості розвитку регіону в різні історичні періоди.

У 2011 р. при Інституті педагогічної освіти створено Музей-лабораторію «Педагогічна освіта Миколаївщини». Її колекція відображає історію впровадження педагогічних ідей та розвитку педагогічних закладів у регіоні. Фонди музею поки що невеликі і перебувають на стадії комплектування. Збираються матеріали, які відображають здобутки і проблеми в галузі підготовки педагогів на Миколаївщині [5].

У фондах та експозиції Музею-лабораторії «Педагогічна освіта Миколаївщини» зберігаються копії директивних документів, зразки навчальних матеріалів, наукові та науково-методичні праці викладачів, численні фото- та відеоматеріали тощо. Зібрані матеріали представлені в експозиційних розділах: «Історія педагогічної освіти Миколаївщини», «Педагогічні династії», «Розвиток педагогічної освіти в умовах цивілізаційних змін», «Міжнародні зв'язки в розвитку педагогічної освіти» [6].

Фонди та експозиції музеїв Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського тісно пов'язані з навчальними програмами, використовуються в навчально-вихов-

ному процесі, при викладанні нормативних курсів, написанні дипломних робіт, проведенні навчальних та виробничих практик. На матеріалах університетських музеїв проводяться екскурсії, виставки народних ремесел, зустрічі з ветеранами університету та знайомими земляками, а також інші форми масової просвітницької роботи, здійснюється популяризація історичних знань серед населення регіону.

Однак у діяльності університетських музеїв існує й чимало невирішених проблем. Очевидною є необхідність підвищення ролі музейних колекцій у розвитку університету. Досягненню цієї мети могло б сприяти, на наш погляд, здійснення наступних заходів: більш чітке визначення та закріплення правового статусу університетських музеїв; покращення їх фінансування та технічного оснащення; розширення площ спеціально обладнаних фондосховищ; удосконалення системи обліку та умов зберігання музейних предметів; урізноманітнення форм експозиційно-виставкової та науково-освітньої роботи; активізація обміну досвідом роботи з вітчизняними та зарубіжними музеями відповідного профілю; забезпечення більш ефективного використання музейних колекцій та експозицій для оптимізації навчально-виховного процесу та приведення його у відповідність з кращими світовими стандартами.

Література й джерела

1. Державний архів Миколаївської області. — Ф. 1. — Оп. 1. — Спр. 215. — Арк. 71.
2. Миколаївський державний університет імені В. О. Сухомлинського: віхи історії (1913–2008). — Миколаїв : ТОВ «Фірма «Іліон», 2009. — С. 46.
3. Навчально-науковий інститут історії та права (1974–2010 рр.). Присвячується 100-річчю з дня заснування Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. — Миколаїв, 2011. — С. 94–101.
4. Хаєцький О. П. Музейний комплекс Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського / О. П. Хаєцький // Університетські музеї : європейський досвід та українська практика ; зб. праць Міжнародної науково-практичної конференції (6–7 жовтня 2011 р., м. Київ). — Ніжин, 2012. — С. 383.
5. Інститут педагогічної освіти / за ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти. — Миколаїв : Іліон, 2012. — С. 121.

6. Старостяк І. Н. Музей-лабораторія педагогічної освіти Миколаївщини в освітньому просторі університету / І. Н. Старостяк // Збірник наукових робіт до 100-річчя МНУ імені В. О. Сухомлинського ; за матеріалами VI Міжвузівської конференції молодих науковців «Інтеграційні процеси в міжнародних відносинах: історія та сучасність» / за заг. ред. Н. М. Буглай. — Вип. 5. — Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. — С. 261–262.